

“O‘ZBEK MILLIY MADANIYATI – BETAKRORLIK VA BOYLIK MANBAI”

Xoliqova Oydin

“Xoreografiya jamolari rahbari”

ta’lim yo’nalishi talabasi

Ilmiy rahbar: Sh.Sh.Jalilova

S.f.f.d., O‘zDXA v.b. dotsenti

Anotatsiya: *O‘zbek milliy madaniyati – bu xalqimizning tarixiy taraqqiyoti, urf-odatlar, an’analari, me’morchiligi, san’ati, tili va hayot tarzini o‘zida mujassam etgan beqiyos boylikdir. O‘zbek madaniyati asrlar davomida shakllanib, xalqimizning ichki dunyosini, ruhiyatini va o‘ziga xosligini aks ettirgan. Ushbu madaniyatning o‘ziga xosligi va betakrorligi xalqimizning turli davrlarida yaratilgan ma’naviy va moddiy yodgorliklar, o‘zbek tilining boyligi, urf-odatlar va qadriyatlar orqali namoyon bo‘ladi.*

Kalit so‘zlar: *urf-odatlar, ma’naviyat, madaniyat, davr, san’at, raqs, musiqa, me’morchilik.*

Аннотация: *Узбекистанская национальная культура – это уникальное богатство, которое отражает историческое развитие нашего народа, его обычаи, традиции, архитектуру, искусство, язык и образ жизни. Узбекистанская культура формировалась на протяжении веков и отражала внутренний мир, духовность и индивидуальность нашего народа. Уникальность и неповторимость этой культуры проявляются через духовные и материальные памятники, богатство узбекского языка, обычаи и ценности, созданные народом в различные исторические эпохи.*

Ключевые слова: *обычаи, духовность, культура, эпоха, искусство, танец, музыка, архитектура.*

Abstract: *Uzbek national culture is a unique treasure that embodies the historical development, customs, traditions, architecture, art, language, and way of life of our people. Uzbek culture has been shaped over the centuries and reflects the inner world, spirituality, and individuality of our nation. The uniqueness and originality of this culture are manifested through the spiritual and material monuments, the richness of the Uzbek language, as well as the customs and values created by the people throughout different historical periods*

Keywords: *customs, spirituality, culture, epoch, art, dance, music, architecture.*

Madaniyat, xalqning kundalik hayotida muhim rol o‘ynagan va hozirgi kunda ham milliy kimlikni saqlashda katta ahamiyatga ega. O‘zbek xalqining qadriyatlari, an’analari va turmush tarzi yosh avlodlarga o‘zlikni anglashda yordam beradi,

ularni tarixiy ildizlar bilan bog'laydi va madaniy merosni kelajak avlodlarga yetkazishda muhim vosita hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan, O'zbek milliy madaniyati nafaqat xalqimiz, balki butun dunyo xalqlari uchun ham qadrlil va o'rganishga arziydigan bebaho boylikdir.

O'zbek milliy madaniyati, qadimiy sivilizatsiyalar bilan uzviy bog'liq. O'zbekistonda joylashgan Samarqand, Buxoro, Xiva va boshqa shaharlar qadimdan ilm-fan, madaniyat va savdoning markazlari bo'lgan. Markaziy Osiyo hududi, tarixda ko'plab madaniy va diniy o'zgarishlarni o'zida aks ettirgan. Dastlabki davrlarda, O'zbekiston hududi Mesopotamiya, Eron va Hindiston kabi rivojlangan sivilizatsiyalar bilan madaniy aloqada bo'lgan. Bu davrlarda O'zbek xalqining milliy o'ziga xosligini shakllantirishda yirik tarixiy shaxslar va davlatlar, masalan, Amir Temur davri, Alisher Navoiy va boshqa adiblarning faoliyati katta rol o'ynagan. Bundan tashqari, O'zbekistonning joylashuvi buyuk Ipak yo'li orqali Xitoydan Yaqin Sharqqa, Hindistondan Yevropaga bo'lgan savdo va madaniy aloqalar nuqtai nazaridan ham o'ziga xos ahamiyatga ega bo'lgan. Ipak yo'lining markaziy nuqtalaridan biri bo'lgan Samarqandda ajablanarli tarzda sharq va g'arb madaniyatlarining o'zaro almashinuvi yuzaga kelgan.

O'zbek san'ati va me'morchiligi – milliy madaniyatning ajralmas qismi. O'zbek xalqining arxitekturasini va san'ati, ayniqsa, Samarqand, Buxoro va Xiva kabi shaharlarning tarixiy obidalarini orqali o'zining buyuk merosini namoyon qiladi. Samarqanddagi Registon maydoni, Buxorodagi Ark qal'asi, Xivadagi Ichan-Qala me'morchiligi o'zining betakrorligi bilan tanilgan. Bu obidalar nafaqat me'morchilik, balki san'at va madaniyatning uyg'unligini ham ko'rsatadi. O'zbek san'atida naqshinkorlik, rang-baranglik va detallarga alohida e'tibor berilgan. O'zbek xalqi o'zining dastlabki davrlaridan boshlab amaliy san'at bilan shug'ullangan – gilam to'qish, ipak va jun matolarni bo'yash, savat va chiroyli taqinchoqlar yasashda noyob uslublar yaratgan. Bu san'at mahsulotlari nafaqat mamlakat ichidagi, balki butun dunyoda mashhur bo'lgan.

O'zbek milliy madaniyatining ajralmas qismi – bu urf-odatlar va an'analaridir. Ular xalqning tarixiy tajribasi, din, madaniyat va tabiat bilan bog'lanib, butun xalqning ma'naviy dunyosini tashkil etadi. O'zbek xalqining to'y va marosimlaridagi urf-odatlar, masalan, kelin-kuyovning tanishtirilishi, mehmon kutish, dasturxonni ochish kabi an'analar bugungi kunda ham saqlanib qolgan. Bayramlar, masalan - Navro'z, Qurbon hayiti, to'y marosimlari, beshik to'y va boshqa diniy va milliy bayramlar ham O'zbek madaniyatining ajralmas qismiga aylanib, ular orqali milliy ruhiyat va ma'naviyatni saqlashga xizmat qiladi. O'zbek xalqining mehmondo'stligi, do'stlikka sadoqat, oilaviy qadriyatlar kabi urf-odatlar nafaqat o'tmish, balki bugungi kunda ham yosh avlodga o'rgatilmoqda.

O'zbek madaniyati, uning qadriyatlari va boy merosi nafaqat o'z yurti, balki butun dunyo miqyosida katta ahamiyatga ega bo'lib, o'ziga xos san'at, musiqa, adabiyot va me'morchilik an'analari bilan tanilgan. O'zbekistonning tarixiy obidalar va madaniy yodgorliklari, xususan, Samarqand, Buxoro, Xiva kabi qadimiy shaharlari jahon miqyosida e'tirof etilgan. Samarqanddagi Registon maydoni, Shah-i-Zinda, Ulug'bek rasadxonasi kabi obidalar, Buxorodagi Ark qal'asi va Xivadagi Ichan-Qala kabi arxitektura yodgorliklari nafaqat o'zbek, balki jahon me'morchiligida muhim o'rin tutadi. Bu obidalar UNESCO tomonidan Butunjahon madaniy meros ro'yxatiga kiritilgan bo'lib, ular dunyo xalqlari uchun qimmatli madaniy va ilmiy manbalardir.

O'zbekistonning madaniy merosi nafaqat tarixiy obidalar bilan bog'liq, balki uning musiqasi, adabiyoti, san'ati va me'morchiligi ham jahon madaniyatida alohida o'rin tutadi. O'zbek xalqining xalq musiqa asarlari, shashmaqom musiqiy an'anasi, mashhur mualliflar - Alisher Navoiy va Zahiriddin Muhammad Bobur kabi buyuk adiblarning asarlari nafaqat o'zbek, balki butun jahon adabiyotining ajralmas qismiga aylangan. O'zbek milliy madaniyatining xalqaro maydondagi o'rni, albatta, davlat tomonidan amalga oshirilayotgan madaniy diplomatiya orqali mustahkamlanadi. O'zbekistonning yirik xalqaro madaniy tadbirlarda ishtiroki, san'at va adabiyot sohasidagi aloqalar jahon miqyosida O'zbekistonni tanitish uchun muhim vositaga aylangan. O'zbekistonda har yili o'tkaziladigan Samarqand xalqaro musiqa festivali, Buxoro xalqaro teatro festivali va boshqa madaniy tadbirlar nafaqat milliy madaniyatni yuksaltirish, balki dunyo xalqlari bilan madaniy aloqalarni mustahkamlashga xizmat qiladi. Shu bilan birga, O'zbekistondagi Xalqaro Badiiy Adabiyot Festivali va O'zbek san'ati ko'rgazmalari xalqaro maydonlarda o'zbek madaniyatining e'tirof etilishiga xizmat qilmoqda.

Xulosa qiladigan bo'lsak, O'zbek milliy madaniyati, tarixiy ildizlaridan to bugungi kunga qadar o'zining betakrorligi va boyligi bilan dunyo madaniy merosiga katta hissa qo'shib kelmoqda. Samarqand, Buxoro va Xiva kabi qadimiy shaharlar, ularda joylashgan me'moriy yodgorliklar, nafaqat O'zbekiston, balki butun insoniyatning qadriyatlarini aks ettiradi. Registon maydoni, Shah-i-Zinda va Ulug'bek rasadxonasi kabi yodgorliklar jahon miqyosida o'zining ulug'vorligi va ilmiy ahamiyati bilan ajralib turadi, ular O'zbek madaniyatining qadimiyligini va ilm-fan tarixidagi o'rnini namoyish etadi.

O'zbek adabiyoti, xususan, Alisher Navoiy va Zahiriddin Muhammad Bobur kabi buyuk adiblarning asarlari nafaqat o'zbek xalqining ruhiyatini aks ettiradi, balki ular jahon adabiyotiga ham yuksak hissa qo'shgan. Shashmaqom kabi musiqa janrlari va o'zbek xalqining amaliy san'ati xalqaro e'tirofga sazovor bo'lib, o'zining rang-barangligi va o'ziga xosligi bilan dunyo san'atida o'z o'rnini topgan. O'zbekistonning madaniy diplomatiyasi ham O'zbek milliy madaniyatining jahon

miqyosida tanilishiga xizmat qiladi. Samarqand xalqaro musiqa festivali, Buxoro xalqaro teatro festivali kabi tadbirlar nafaqat O'zbekiston, balki dunyo xalqlari o'rtasida madaniy aloqalarni mustahkamlashga, milliy madaniyatni targ'ib qilishga xizmat qilmoqda. Bularning barchasi O'zbekistonning madaniyat sohasidagi global rolini mustahkamlashga yordam beradi. Zamonaviy o'zbek san'ati va dizayni xalqning milliy madaniy an'alarini yangi shakllarda ifodalashga intilmoqda. O'zbekistonning zamonaviy rassomlari, xususan, tasviriy san'at va grafika sohasida xalqning qadimiy motivlarini zamonaviy estetikaga moslashtirib yaratmoqda.

Zamonaviy o'zbek teatr san'ati ham o'zgarishlarga yuz tutgan. Toshkentdagi teatr sahnalarida zamonaviy dramatik asarlar va spektakllar ko'rilmoqda, ular milliy ma'naviyatni va madaniy qadriyatlarni yangicha shaklda taqdim etishga qaratilgan. Bu tendensiya yoshlarning estetik va ma'naviy dunyoqarashini kengaytirishga yordam bermoqda. Zamonaviy o'zbek adabiyoti o'zining an'anaviy mavzulariga sodiq qolgan holda, yangi, zamonaviy tendensiyalarni o'zida mujassamlashtirmoqda. O'zbek yozuvchilari jahon adabiyotidagi eng so'nggi uslublar va texnikalarni o'z asarlarida qo'llashadi. Bugungi kunda, yosh avlodning adabiyotga qiziqishi ortib bormoqda, ayniqsa, yozuvchi va shoirlar o'z asarlarida o'tmish va bugunni uyg'unlashtirib, milliy o'zlikni saqlagan holda global fikrlarni ko'tarishga harakat qilmoqdalar. Zamonaviy O'zbekistonda milliy urf-odatlar va qadriyatlar yangi shaklda rivojlanmoqda. O'zbek xalqining an'analari, xususan, qayta tiklanayotgan beshik to'y, navruz kabi bayramlar zamonaviy jamiyatda yangi ma'no kasb etmoqda. Bular, ayniqsa, yosh avlod uchun qadriyatlar va milliy merosni saqlash, o'rganish va ularga bo'lgan hurmatni oshirishga yordam beradi.

Bundan tashqari, O'zbekistonning milliy kiyimlari va amaliy san'ati ham zamonaviy modaga moslashib, dunyo bo'ylab tanilmoqda. O'zbekistonda ishlab chiqarilgan khalatlar, to'nlar, bosh kiyimlar va boshqa an'anaviy kiyimlar, shuningdek, amaliy san'atning zamonaviy dizaynlari global bozorga chiqa boshladi. Zamonaviy O'zbek madaniyati globalizatsiya jarayoniga kirib borayotgan holda, boshqa xalqlar bilan madaniy aloqalarni kuchaytirishga intilmoqda. O'zbekistonning xalqaro madaniy tadbirlarda ishtiroki, masalan, Samarqanddagi Xalqaro musiqa festivali, Buxoro teatr festivali kabi yirik tadbirlar, nafaqat O'zbekiston, balki butun dunyoda milliy madaniyatni tanitishga xizmat qilmoqda.

Shuningdek, zamonaviy texnologiyalar va raqamli platformalar yordamida o'zbek madaniyatining tarixi va bugungi kuni global miqyosda yanada kengroq targ'ib qilinmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Mirzayev R. O'zbek milliy madaniyatining tarixiy rivojlanishi. Toshkent: Akademnashr nashriyoti 2018.
2. Sultonov I. Markaziy Osiyoda madaniyat va sivilizatsiyalar: tarixiy yodgorliklar va madaniy meros. Samarqand: Sharq nashriyoti 2019.
3. Mamatov S. O'zbek adabiyoti va uning jahon madaniyatidagi o'ri. Toshkent: O'zbekiston yozuvchilar uyushmasi nashriyoti 2020.
4. Abdullayev A. Zamonaviy o'zbek san'ati: Yangi tendensiyalar va rivojlanish. Buxoro: Buxoro Universiteti nashriyoti 2021.
5. Karimov I. O'zbekiston: Mustaqillik va madaniyat taraqqiyoti. Toshkent: O'zbekiston Respublikasining Davlat nashriyoti 1992.
6. Navoiy A. O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi. Toshkent: 2005.